

СЕКЦІЯ X. ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО, ІНТЕРНЕТ-ПРАВО, МАС-МЕДІА ПРАВО, ПРАВО ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

ПРОЦЕДУРА НЕРОЗПОВСЮДЖЕННЯ СЛУЖБОВОЇ ТАЄМНИЦІ

Барікова А.А.,

студент магістратури першого року

навчання юридичного факультету,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що процедура нерозповсюдження службової таємниці практично не врегульована на рівні дисциплінарних статутів в Україні. Водночас у зарубіжних країнах, зокрема у Великій Британії, Німеччині, Мальті, Російській Федерації, Молдові та інших, є тенденція до правового закріплення відповідних положень, що розв'язують частину невирішених питань у цій сфері.

Окремі питання нерозповсюдження службової таємниці та дисциплінарної відповідальності посадових осіб представлено в науковому доробку таких вчених, як О.Т. Барабаш, Н.Б. Болотіна, Ю.П. Битяк, В.С. Венедіктов, С.В. Ківалов, В.Я. Настюк, В.І. Прокопенко, М.Г. Шульга та інших.

Процедуру нерозповсюдження службової таємниці потрібно розуміти як порядок виконання необхідних дій із забезпечення схоронності складу та обсягу службових відомостей, створених чи одержаних на законній підставі при виконанні своїх обов'язків, доступ до яких обмежений органами державної влади та іншими особами відповідно до законодавства, дисциплінарних статутів у силу службової необхідності та які не підлягають зовнішньому чи внутрішньому розголошенню та використанню для власного інтересу або інтересу інших осіб у формі порад чи рекомендацій (до, під час виконання трудової функції та після припинення служби). Ця процедура належить до адміністративної юрисдикції (безконфліктне провадження до вчинення можливих дій щодо поширення інформації та конфліктне провадження після вчинення відповідних дій).

Необхідно зауважити, що на рівні дисциплінарних статутів в Україні питання обов'язку не розголошувати відомості, що становлять службову таємницю, детально не врегульовано.

Зокрема, раніше чинний Дисциплінарний статут митної служби України визначав, що з метою забезпечення високого рівня службової дисципліни керівник митного органу зобов'язаний забезпечувати додержання підлеглими йому посадовими особами режиму

секретності, нерозголошення конфіденційної інформації, що є власністю держави, фізичних та юридичних осіб, іншої таємниці, охоронюваної законом (п.п. 9 п. 11); звільнення посадової особи митної служби може мати місце в разі одноразового грубого порушення, а саме: за розголошення державної таємниці та конфіденційної інформації, що є власністю держави, юридичної або фізичної особи, іншої таємниці, охоронюваної законом, втрату або умисне пошкодження матеріальних носіїв секретної та конфіденційної інформації (п.п. 3 п. 28) [1].

На рівні чинного законодавства України є поодинокі випадки закріплення обов'язків не розголошувати відомості, що становлять службову таємницю. Так, у ст. 10 Закону України «Про державну службу» від 16.12.1993 № 3723-ХІІ визначено, що основними обов'язками державних службовців є, зокрема: збереження державної таємниці, інформації про громадян, що стала їм відома під час виконання обов'язків державної служби, а також іншої інформації, яка згідно з законодавством не підлягає розголошенню [2]. Загальні правила поведінки державного службовця встановлюють, що державному службовцю забороняється, зокрема розголошувати довірену йому інформацію з обмеженим доступом, установлену Законами України «Про інформацію», «Про державну таємницю», та інформацію, яка стала йому відома у зв'язку з виконанням своїх службових обов'язків, у тому числі й після залишення ним державної служби, а також використовувати таку інформацію для власного інтересу або інтересу інших осіб у формі порад чи рекомендацій (п. 2.13) [3].

Правила внутрішнього трудового розпорядку для працівників Генеральної прокуратури України встановлюють обов'язок, зокрема: зберігати інформацію про громадян, що стала відома під час виконання службових обов'язків, а також іншу інформацію, яка згідно із законодавством не підлягає розголошенню [4].

У цьому сенсі більш виваженим, хоча недосконалим, є підхід, закладений у Дисциплінарному статуті поліцейського в Республіці Молдові. У п. 8 встановлено, що поліцейський зобов'язаний зберігати, зокрема: офіційну інформацію обмеженого доступу, таємницю джерел інформації та здійснюваної діяльності (п.п. 6); зберігати інформацію про персональні дані, що стала відомою під час виконання обов'язків (п.п. 7). Відповідно до п. 9 поліцейському забороняється використовувати в особистих інтересах або в інших цілях, крім службових, зокрема: службову інформацію, надану в його розпорядження, з метою виконання посадових обов'язків або до якої він отримує доступ у зв'язку з виконанням даних обов'язків (п.п. 6) [5].

У рамках цих відносин службова таємниця виступає як об'єкт правової охорони та захисту. На рівні законів України легальне

визначення службової таємниці відсутнє. Лише в Законі України «Про доступ до публічної інформації» встановлено, що службова інформація є інформацією з обмеженим доступом (п. 3 ч. 1 ст. 6). Відповідно до ч. 1 ст. 9 цього Закону до службової може належати така інформація [6]: 1) що міститься в документах суб'єктів владних повноважень, які становлять внутрішньому службову кореспонденцію, доповідні записки, рекомендації, якщо вони пов'язані з розробкою напряму діяльності установи або здійсненням контрольних, наглядових функцій органами державної влади, процесом прийняття рішень і передують публічному обговоренню та/або прийняттю рішень; 2) зібрана в процесі оперативно-розшукової, контрольно-розвідувальної діяльності, у сфері оборони країни, яку не віднесено до державної таємниці.

Водночас у вітчизняному законодавстві види та переліки службової таємниці часто визначаються на підзаконному рівні. Тому, спираючись на положення наказу «Про затвердження Інструкції про організацію та проведення контрольних заходів щодо фінансово-господарської діяльності на підприємствах, в установах і організаціях, що належать до сфери управління Міністерства вугільної промисловості України та щодо яких Міністерство здійснює корпоративне управління» [7], можна вказати на загальні критерії, які характеризують інформацію цього виду: склад і обсяг відомостей наявні в розпорядженні конкретного підрозділу відповідного органу або його посадової особи стосовно підконтрольних об'єктів, державних органів, їхніх працівників, способів досягнення визначених законодавством завдань; такі відомості не підлягають зовнішньому чи внутрішньому розголошенню на визначений період, обов'язок нерозголошення закріплений для якісного проведення конкретного заходу, забезпечення раптовості та ефективності.

Д.В. Іванов під службовою таємницею розуміє конфіденційні відомості, отримані в результаті трудової діяльності працівника або стали йому відомими у зв'язку з виконанням посадових обов'язків, у тому числі, що стосуються приватного життя та здоров'я громадян або торкаються їх честь і гідність, відповідно до нормативно визначеним переліком, що не належать до державної таємниці, і доступ до яких обмежений органами державної влади федеральними законами [8, 13]. Г.О. Шлома визначає службову таємницю як конфіденційну інформацію, створену чи одержану на законній підставі при виконанні своїх обов'язків, доступ до якої обмежений у силу службової необхідності [9, 11-12].

По суті, службова таємниця – це склад та обсяг службових відомостей, створених чи одержаних на законній підставі при виконанні своїх обов'язків, доступ до яких обмежений органами державної влади та іншими особами відповідно до законодавства, дисциплінарних статутів у силу службової необхідності та які не

підлягають зовнішньому чи внутрішньому розголошенню та використанню для власного інтересу або інтересу інших осіб у формі порад чи рекомендацій (до, під час виконання трудової функції і після припинення служби).

Можна запропонувати класифікацію заходів правового впливу щодо забезпечення нерозповсюдження службової таємниці.

На первинному етапі профілактики дисциплінарних проступків у сфері охорони службової таємниці доцільно застосовувати заохочувальні заходи впливу. Потім задіюються попереджувальні засоби, які, на думку такого дослідника, як В.В. Герасько, є заходами, що застосовуються з метою попередження правопорушень і загрози настання можливих шкідливих, небезпечних наслідків та які перешкоджають ухиленню відповідних суб'єктів від виконання ними обов'язків [10]. Після цього починають вживатися примусові заходи впливу, що, як зазначає Д.Н. Бахрах, є заходами адміністративного припинення, стягнення, відновлення та задіюються тоді, коли має місце адміністративне правопорушення [11, 236].

У випадку неефективності останніх порушники притягаються до дисциплінарної відповідальності. Причому в системі інших засобів профілактики дисциплінарних проступків (засобів попереджувального впливу та примусових засобів) дисциплінарна відповідальність є заходом найбільш істотного впливу, що застосовується за найбільш суворі делікти, коли інші засоби впливу не надають очікуваного результату.

У цьому контексті дисциплінарна відповідальність виступає як встановлений на рівні норм трудового, адміністративного, інформаційного права особливий правовий стан суб'єктів дисциплінарних правовідносин, що визначає обов'язок правопорушників зазнати юридично несприятливих наслідків у формі втрат особистого характеру за скоєння дисциплінарного проступку (розголошення відомостей, що становлять службову таємницю) і направлений на забезпечення реалізації в порядку та на умовах, передбачених законодавством, суб'єктивних прав та обов'язків відповідних суб'єктів.

Якщо дисциплінарний проступок стосується розголошення відомостей, які становлять службову таємницю, то повинен діяти симбіоз норм трудового та інформаційного законодавства в межах спеціальної дисциплінарної відповідальності. При цьому застосовуються спеціальні (більш жорсткі) заходи дисциплінарного впливу.

Отже, потрібно внести зміни до чинного законодавства України в частині закріплення в дисциплінарних статутах чи новоприйнятих законодавчих актах, які регулюють порядок накладення дисциплінарної відповідальності, обов'язку для посадових осіб, які

мають доступ до службової таємниці, не розголошувати її та не використовувати в особистих інтересах чи для задоволення інтересу інших осіб у формі порад, рекомендацій, в інших цілях, крім службових, у тому числі й після залишення ними служби, а також диференціювати види стягнень за розголошення інформації, що становить таємницю; використання її в особистих цілях; інше неправомірне дію (бездіяльність), що є правопорушенням в цій частині.

Список використаних джерел:

1. Про Дисциплінарний статут митної служби України: закон України [Електронний ресурс] : офіц. текст : станом на 16 травня 2013 р. / Верховна Рада України // Офіційний портал Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2805-15>. – Назва з екрана.
2. Про державну службу: закон України [Електронний ресурс] : офіц. текст : станом на 26 листопада 2013 р. / Верховна Рада України // Офіційний портал Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3723-12>. – Назва з екрана.
3. Про затвердження Загальних правил поведінки державного службовця: наказ [Електронний ресурс] : офіц. текст : станом на 19 листопада 2012 р. / Головне управління державної служби України // Офіційний портал Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2805-15>. – Назва з екрана.
4. Правила внутрішнього трудового розпорядку для працівників Генеральної прокуратури України : офіц. текст : від 30 червня 2011 р. // Генеральна прокуратура України. – Режим доступу: www.gp.gov.ua/.../file_downloader.html?. – Назва з екрана.
5. Об утверждении Дисциплинарного устава полицейского: постановление : от 09 июля 2013 г. / Правительство Республики Молдовы // lex.justice.md. – Режим доступа: <http://lex.justice.md/ru/348725/>. – Название с экрана.
6. Про доступ до публічної інформації: закон України [Електронний ресурс] : офіц. текст : станом на 9 червня 2013 р. / Верховна Рада України // Офіційний портал Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>. – Назва з екрана.
7. Про затвердження Інструкції про організацію та проведення контрольних заходів щодо фінансово-господарської діяльності на підприємствах, в установах і організаціях, що належать до сфери управління Міністерства вугільної промисловості України

- та щодо яких Міністерство здійснює корпоративне управління: наказ [Електронний ресурс] : офіц. текст : від 8 червня 2007 р. / Міністерство вугільної промисловості України // НАУ-Online. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=v0200644-07>. – Назва з екрана.
8. Иванов Д.В. Конфиденциальная информация как условие трудового договора : автореферат дис. ... кандидата юридических наук : 12.00.05 / Д.В. Иванов // Акад. труда и соц. отношений. – Москва, 2009 –34 с.
  9. Шлома Г.О. Адміністративно-правове забезпечення службової тасмниці в органах внутрішніх справ України: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Г.О. Шлома // Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. – Х., 2005. – 20 с.
  10. Герасько В.В. Совершенствование системы превентивных мер в сфере административных правонарушений в Кыргызской республике [Електронний ресурс] : стаття / В.В. Герасько. – Режим доступу: <http://arch.kyrlibnet.kg/?&npage=view&nadd=10630>. – Название с экрана.
  11. Бахрах Д.Н. Административное право России : учеб. для студ. вузов., обуч. по спец. «Юриспруденция» / Д.Н. Бахрах – М. : НОРМА: Инфра-М, 2000. – 624 с.

Науковий керівник: Задирака Н.Ю., к.ю.н., доцент, доцент кафедри адміністративного права КНУ імені Тараса Шевченка